

Folkhälsopolicy för Vetlanda kommun

Dokumenttyp:	Policy
Beslutad av:	Kommunfullmäktige (2015-09-15 §)
Gäller för:	Alla kommunens verksamheter
Giltig fr.o.m.:	2015-09-15
Dokumentansvarig:	Folkhälsosamordnare, Högländets räddningstjänstförbund
Senast reviderad:	2024-11-20
Senast granskad:	

Bakgrund

Folkhälsa är benämningen på befolkningens hälsotillstånd och omfattar både nivå och fördelning av hälsan¹. Hälsan har en avgörande betydelse för människors möjlighet att klara skolan, arbeta, försörja sig och leva ett självständigt liv, något som bidrar till samhällets tillväxt och hållbara utveckling².

Utgångspunkten för folkhälsopolicy för Vetlanda kommun är det nationella folkhälsomålet och dess målområden³, Sveriges kommuner och regioners nationella rekommendationer för en jämlik hälsa⁴, Region Jönköpings läns strategi för en jämlik hälsa⁵, samt Agenda 2030⁶.

Folkhälsopolicy för Vetlanda kommun tar avstamp i kommunfullmäktiges vision:

”Vetlanda- här växer människor och företag”.

En god och jämlik hälsa hos kommunbefolkningen skapar positiva förutsättningar för att kommunfullmäktiges fastställda mål ska uppnås. Individens hälsa påverkar och påverkas av barnomsorg och skola, boendemiljön, samhällsplanering och näringsliv, vård, omsorg och stöd, kultur och fritid samt av miljön.

Genom politiska och verksamhetsnära beslut kan Vetlanda kommun skapa goda livsvillkor och en jämlik hälsa för alla kommunens invånare.

¹U. Janlert. *Folkhälsovetenskapligt lexikon*. Natur och kultur, 2000.

²Agenda 2030 –Mål 3 ”God hälsa och välbefinnande”

³Regeringens proposition (2017/18:249) God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik.

⁴Sveriges kommuner och landsting. *Gör jämlikt- gör skillnad! Samling för social hållbarhet minskar skillnader i hälsa*. Stockholm, 2013.

⁵Region Jönköpings län. *Tillsammans för en jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län*. Jönköping, 2015.

⁶Agenda 2030 ”17 globala mål för hållbar utveckling”

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

Syfte

Folkhälsopolicyn är ett vägledande tvärpolitiskt styrdokument för kommunfullmäktige, samtliga nämnder, förvaltningar och bolag samt Höglandets räddningstjänstförbund. Syftet med policyn är att skapa en tydlig riktning för folkhälsoarbetet i Vetlanda kommun. Policyn är styrande för de hälsofrämjande och förebyggande insatser som kräver samordning av flera olika verksamheter, som görs utöver verksamheternas kärnuppdrag och som kan fordra gemensam finansiering.

Övergripande mål

Målet är att skapa en god och jämlik hälsa hos hela befolkningen i Vetlanda kommun.

Prioriterade områden

Det övergripande nationella målet för folkhälsopolitiken har ett tydligt fokus på jämlik hälsa. Målet är att folkhälsopolitiken ska skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation⁵.

Följande områden prioriteras i det lokala folkhälsoarbetet och har tagits fram med hänsyn till lokala behov samt nationella och länsövergripande strategier för att uppnå en jämlik hälsa^{5,6,7}.

Barns och ungas uppväxtvillkor

Positiva förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för att individen ska behålla en god psykisk och fysisk hälsa under hela livet och kunna uppnå sin fulla potential. Insatser för att främja hälsa och förebygga ohälsa bland barn och unga är därför en god investering.

Att arbeta med Bästa platsen som inkluderar fyra förvaltningar, (socialförvaltningen, vård- och omsorgsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen) är en god förutsättning för att nå

- bättre betyg
- bättre psykisk hälsa
- bättre fysisk hälsa
- ökad delaktighet.

Exempel på faktorer som påverkar barns och ungas hälsa är skol-, förskole- och hemmiljö, goda relationer med föräldrar och andra vuxna samt en meningsfull fritid.

Äldres hälsa

Många äldre personers fysiska, sociala och psykiska hälsa kan förbättras så att de kan vara en aktiv del i samhället och åtnjuta ett självständigt liv med god livskvalitet så länge som möjligt. Att investera i ett hälsosamt åldrande genom

insatser som främjar och bevarar hälsan ökar även tillgången på arbetskraft och risken minskar att människor förtidspensioneras.

3

⁵ Regeringens proposition (2017/18:249) God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik.

⁶ Sveriges kommuner och landsting. Gör jämlikt- gör skillnad! Samling för social hållbarhet minskar skillnader i hälsa. Stockholm, 2013.

⁷ Region Jönköpings län. Tillsammans för en jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län. Jönköping, 2015

ANDTS (Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel)

Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel bidrar till ett stort antal skador och en stor del av sjukdomsburden i Sverige. Att begränsa skadorna av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel är därför en viktig faktor för att öka folkhälsan och välfärden i vårt samhälle. Det nationella målet för ANDTS-området är: "ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol, minskat tobaksbruk samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande⁸.

Hälsocenter

Många av de sjukdomar och ohälsor av olika slag vi ser i samhället idag är livsstilsrelaterade. Sedan 2021 finns Hälsocenter etablerat i Vetlanda där det finns Hälsocoach(er) som tar emot individer och erbjuder insatser utifrån olika typer av ohälsotillstånd, eller där det finns risk för framtida ohälsa kopplat till personens livsstil, livssituation och/eller levnadsvanor.

Syftet med Hälsocenter är att genom ett hälsofrämjande, förebyggande och proaktivt arbetssätt ge stöd till att förbättra och bibehålla invånarens hälsa. Målgruppen för Hälsocenter är individer som på grund av sin livsstil eller en eller flera levnadsvanor har en begynnande ohälsa eller risk för framtida ohälsa. Hälsocenter samverkar med såväl civilsamhället, föreningslivet som Regionen och medborgaren i arbetet med att stödja invånare till förbättrad och långsiktig hälsa.

Hälsocenter skall vara en arena där vi jobbar brett med folkhälsa och inkluderar alla aspekter av hälsa, det vill säga såväl fysisk, psykisk, social som existentiell hälsa.

⁸ Regeringens proposition. (2015/16:86). En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016 - 2020.

Ansvar

Kommunens uppgift är att arbeta strukturerat och långsiktigt för att uppnå de övergripande målen för folkhälsa samt de prioriterade områdena. Kommunen tar sitt ansvar för folkhälsan genom att integrera folkhälsoarbetet i politiska beslut och i ordinarie styrning och ledning i den egna organisationen, samt genom att skapa samverkansmöjligheter där aktörer tillsammans kan ta sitt ansvar.

Folkhälsoarbetet utgår ifrån ett hälsofrämjande och behovsanpassat perspektiv, stödjer sig på evidens och beprövad kunskap i de fall det finns sådan, samt beaktar hälsoekonomiska aspekter vid prioritering, planering och genomförande.

Sociala investeringar

Många satsningar inom folkhälsoområdet kräver ett förvaltningsövergripande och långsiktigt perspektiv. Identifierade förvaltningsövergripande satsningar ska ses och planeras som sociala investeringar. Då finns goda förutsättningar att pröva och införa insatser och verksamhet som mer utgår från behov än organisation och med detta skapa möjlighet att omfördela resurser dit

de bäst behövs. I planeringen och finansieringen av insatsen ska både sociala och ekonomiska utfall lyftas fram på ett strukturerat och genomtänkt sätt. En social investering kan medföra en initial utgift för en verksamhet men minskade kostnader för andra verksamheter över tid. Genom att se insatser som sociala investeringar kan negativa stuprörseffekter motverkas som exempelvis en ovilja att genomföra en kostnadskrävande insats vars effekt inte tillfaller den egna verksamheten.¹⁰

¹⁰ Utanförskap, hälsa och en effektiv resursanvändning En idéskrift om ett systemförändrande perspektiv på sociala investeringar och samverkan INGVAR NILSSON, 2017

Kopplingar till hållbarhetsmålen

Det finns goda förutsättningar och argument för att knyta samman arbetet för jämlikhet i hälsa med socialt hållbar utveckling och Agenda 2030. FN har antagit 17 globala utvecklingsmål, Agenda 2030, som syftar till att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. En god och jämlik hälsa är både en förutsättning för att nå de globala målen och ett resultat av arbetet med Agenda 2030.

Jämlikhet i hälsa - ett socialt hållbart samhälle

Socialt hållbarhet beskrivs på många olika sätt. Inom SKR och Folkhälsomyndighetens gemensamma arena Mötesplats socialt hållbarhet, har det tagits fram en beskrivning av ett socialt hållbart samhälle:

- Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga.
- Socialt hållbarhet har en avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Ett socialt hållbart samhälle är resilient, men samtidigt förändringsbenäget och ett samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader

Utifrån denna beskrivning kan folkhälsoläget ses som ett uttryck för en socialt hållbar samhällsutveckling. Det finns därför många som likställer god och jämlik hälsa med socialt hållbarhet.

Folkhälsan – en drivkraft i arbetet för Agenda 2030

Hälsan påverkas av omgivande livsmiljöer och de livsvillkor under vilka kvinnor och män föds, växer upp, arbetar och åldras. Detta påverkar även våra levnadsvanor. Hälsan i befolkningen har därför en direkt eller indirekt koppling till samtliga 17 globala mål i agendan.

Se nedan WHO:s illustration av hur hälsa och välbefinnande (FN:s mål 3), hänger ihop med samtliga mål som på olika sätt belyser underliggande orsaker till hälsa och ohälsa samt de välfärdssystem med betydelse för folkhälsan.

WHO:s illustration av FN:s globala mål - 3 Hälsa och välbefinnande.

Några av de mest grundläggande faktorerna för god hälsa är ekonomisk och social trygghet, framtidstro och känslan av sammanhang. Mål som bidrar till detta är exempelvis:

- minskad fattigdom (mål 1)
- arbete och ekonomisk tillväxt (mål 8)
- säkra och trygga städer (mål 11)
- minskade klimatförändringar (mål 13)
- fred och inkluderande samhällen (mål 16).

God hälsa är samtidigt en förutsättning för flera mål, exempelvis god utbildning för alla (mål 4). Både förutsättningarna för hälsa och själva hälsoläget är dock ojämnt fördelade i befolkningen. En av de bärande principerna i Agenda 2030 är att "ingen ska lämnas utanför". Utmaningen att minska ojämlikheten återspeglas i målet att öka jämlikheten (mål 10) och jämställdheten (mål 5).

Agenda 2030 – en struktur för folkhälsoarbetet.

Texten ovan sätter folkhälsan i ett sammanhang och visar att målen hänger ihop. Agenda 2030 kan därför bidra till ökad förståelse för behovet av ett långsiktigt systematiskt arbete för en god och jämlik hälsa.

Agenda 2030 kan också underlätta för olika aktörer att se sin roll för en god hälsoutveckling och att lyfta hälsoaspekten i alla politikområden. Agendan kan alltså bli en hävstång för folkhälsoarbetet. Genomförande och partnerskap (mål 17) handlar just om hur olika aktörer kan samverka tvärsektorielt - vilket också är grunden i folkhälsoarbete. Alla behöver samverka för att påverka de faktorer som har betydelse för hälsan; det offentliga, det privata, de ideella organisationerna och individerna själva.⁹

⁹ SKR -Vägledning systematiskt folkhälsoarbete (25 januari 2025)

Samverkan

Kommunens folkhälsoarbete sker i samverkan med Region Jönköpings län. Andra viktiga samarbetsparter är föreningar och frivilligorganisationer, näringsliv, Samordningsförbund samt kommunens invånare.

Uppföljning

Folkhälsoarbetet följs upp och genomförda aktiviteter redovisas årligen i ett folkhälsobokslut och återkopplas till Styrgruppen för folkhälsa. Styrgruppen består av skolchef, vård och omsorgschef, socialchef och kultur och fritidschef, projektledare för Bästa platsen, samordnare från Höglandets samordningsförbund, Hållbarhetsstrateg samt Folkhälsosamordnare. Kommundirektör medverkar 2 -3 gånger /år eller vid behov. Socialchef är sammankallande för styrgruppen.

Folkhälsobokslutet redovisas årligen till Kommunstyrelsen, efter godkännande i Styrgruppen för folkhälsa.

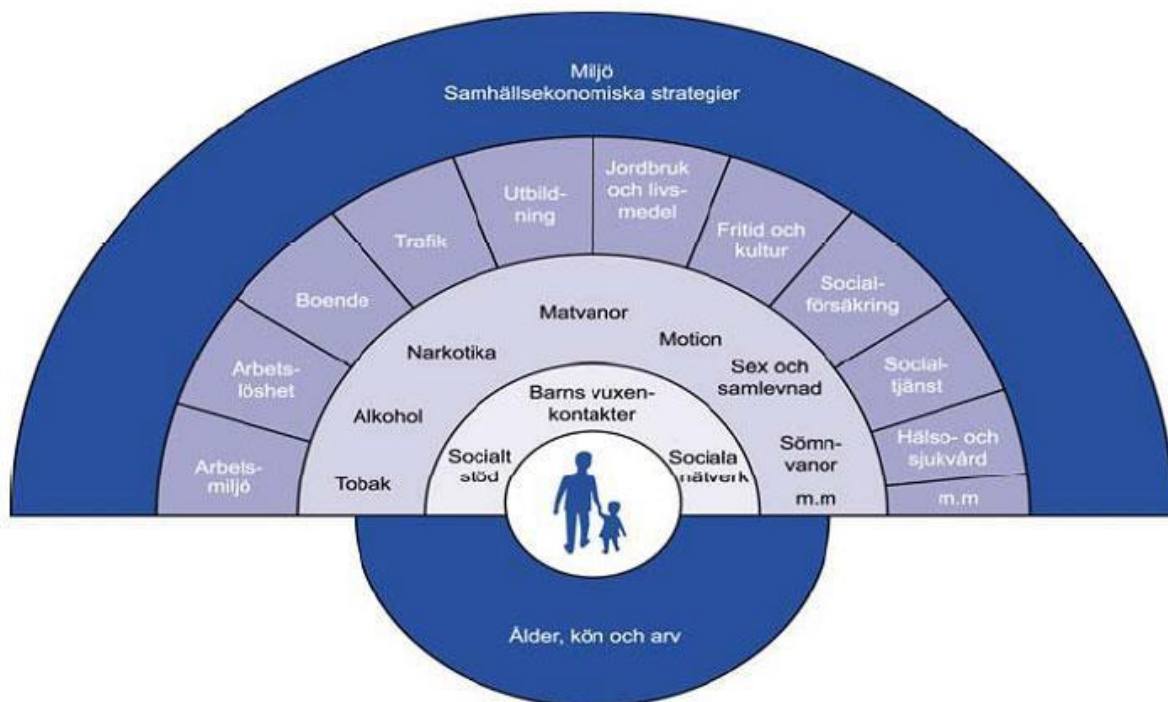
Bilaga 1.

Begreppsförteckning

Folkhälsa

Folkhälsa är benämningen på befolkningens hälsotillstånd, det vill säga nivå och fördelning av hälsan hos en population⁹.

Ett antal faktorer påverkar hälsan hos en befolkning och dessa beskrivs ofta genom modellen *hälsans bestämningfaktorer*¹⁰.

En individs ålder, kön och arv har stor betydelse för hälsa, men går inte att påverka. Närmst individen finns socialt stöd, barns vuxenkontakter och sociala nätverk. Inom nästa nivå skildras livsstilsfaktorerna, alltså användning av alkohol, narkotika och tobak, mat- och motionsvanor m.m. Modellens tredje nivå beskriver förutsättningar såsom arbets- och boendemiljö, trafik, utbildning och arbete, kultur och fritid, samt hälso-, sjukvårds- och socialförsäkringssystem. Modellens fjärde nivå pekar på miljöns och samhällsekonomiska strategiers påverkan på individens hälsa. De bestämningfaktorer som ligger nära individen

⁹ U. Janlert. *Folkhälsovetenskapligt lexikon*. Natur och kultur, 2000.

¹⁰ M. Whitehead, G. Dahlgren. *Policies and strategies to promote social equity in health*. Stockholm, 1991

är mer påverkbara för den enskilda människan, medan de faktorer som ligger längre ifrån individen i större grad påverkas av hur vi organiserat vårt samhälle och vår samhällsservice.

Folkhälsoarbete

Folkhälsoarbete är planerade och systematiska insatser som främjar hälsan och förebygger sjukdom genom att påverka faktorer och förhållanden som bidrar till en positiv hälsoutveckling på befolkningsnivå¹¹.

Hållbar utveckling

Det hållbara samhället är ett samhälle där ekonomisk utveckling, social välfärd och social sammanhållning förenas med en god miljö; ett samhälle som kan tillfredsställa sina aktuella behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov¹². Befolkningens hälsoutveckling är central för både människors välbefinnande och för att uppnå en hållbar samhällsutveckling¹³.

Hälsa

Hälsa kan definieras på många olika sätt. Ofta beskrivs hälsa som ett tillstånd av psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande¹⁴ som tillsammans med tillräckliga resurser skapar förutsättningar för individen att klara av vardagens krav och förveckliga personliga mål¹⁵.

Hälsofrämjande arbete

Hälsofrämjande arbete kan innefatta alla insatser som syftar till att främja hälsa och hantera sjukdom. Hälsofrämjande arbete tar utgångspunkt i de grundläggande orsakerna till ohälsa, varför politiken och dess genomförande är viktiga arbetsområden. I en av de äldsta och mest etablerade definitionerna beskriver WHO detta som:

”Hälsofrämjande arbete är den process som ger människor möjligheter att öka kontrollen över sin hälsa och förbättra den. För att nå ett tillstånd av fullständigt fysisk, mentalt och socialt välbefinnande måste individen eller gruppen kunna identifiera sina strävanden och bli medvetna om dem, tillfredsställa sina behov

¹¹ Folkhälsomyndigheten. *Hållbar utveckling*, 2013. Tillgänglig: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/livsmiljo/hallbar-utveckling/> (hämtad 21 07 2014)

¹² Regeringskansliet. *En svensk strategi för hållbar utveckling- ekonomisk, social och miljömässig*. Revidering 2004. Skr. 2003/04:129, 2004.

¹³ Folkhälsomyndigheten. *Hållbar utveckling*, 2013.

¹⁴ L. Nordenfelt. *Livskvalitet och hälsa: teori och kritik*. Almqvist & Wiksell, 1991.

¹⁵ World Health Organization. *WHO definition of Health*, 2003, Tillgänglig: <http://www.who.int/about/definition/en/print.html> (hämtad 2014-04-23)

och förändra eller bemästra miljön. Hälsa skall därför ses som en resurs i vardagslivet och inte som målet i tillvaron.”¹⁶

Jämlig hälsa

Jämlig hälsa kan definieras som: ”... avsaknaden av systematiska och potentiellt påverkbara skillnader i en eller flera av hälsans aspekter som finns mellan olika befolkningar eller befolkningsgrupper, definierade socialt, ekonomiskt, geografiskt eller efter kön”¹⁷.

Med detta menas att alla ska ha samma möjligheter till ett hälsosamt liv oberoende av vem man är, vart man kommer ifrån eller vilka sociala och ekonomiska förutsättningar man har. Ett ojämlikt samhälle skapar stress och försvårar för människor att utöva kontroll över sina liv, att uppfatta tillvaron som förutsägbar och erbjuder dåliga förutsättningar för samhörighet. Alla i samhället ska ha möjlighet att förbättra sin hälsa, men en jämlig hälsa innebär inte en försämring hos dem som redan har en god hälsa¹⁸.

¹⁶ Landstinget Sörmland. *Folkhälsa: Definitioner*, 2014. Tillgänglig: <http://www.landstingetsormland.se/Paverka-sjalv/Folkhalsa/Definitioner-och-begrepp/> (hämtad 2014-09-09)

¹⁷ Landstinget Sörmland, *Folkhälsa: Definitioner*, 2014.

¹⁸ Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin. *Varför ska vi minska skillnader i hälsa?* Stockholms läns landsting, 2012.

